

Toelichting op de kerkorde van de Protestantse Kerk in Nederland

Toelichting op de kerkorde

van de
Protestantse Kerk in Nederland

P. van den Heuvel (red.)
F.T. Bos
L.J. Koffeman
B. Wallet
T.M. Willemze / A. Rigters

Herziene uitgave

Uitgeverij Boekencentrum, Zoetermeer

Bij de productie van dit boek is gebruikgemaakt van papier dat het keurmerk Forest Stewardship Council (FSC) draagt. Bij dit papier is het zeker dat de productie niet tot bosvernietiging heeft geleid. Ook is het papier 100% chloor- en zwavelvrij gebleekt.

Deze toelichting hoort bij de *Kerkorde, ordinanties en generale regelingen van de Protestantse Kerk in Nederland* (ISBN 978 90 239 2726 6), te bestellen via www.uitgeverijboekencentrum.nl

Ontwerp omslag: Theo van den Heuvel

ISBN 978 90 239 2680 1
NUR 700

© 2013 Uitgeverij Boekencentrum, Zoetermeer

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Inhoud

Woord vooraf	15
1 Theologische verantwoording	17
1.1 Woord	17
1.1.1 De naam van de kerk	18
1.1.2 Levend uit Gods genade	19
1.1.3 Gods toewending	20
1.1.4 Het belijden	21
1.1.5 Actueel belijden	25
1.1.6 Bewegen in de weg van het belijden	28
1.1.7 Continuïteit	29
1.2 Dienst	30
1.2.1 De gemeenten	31
1.2.2 Gemeenteopbouw	33
1.2.3 Het ambt	36
1.2.4 De ambtelijke vergaderingen	41
1.3 Gemeenschap	47
1.3.1 De eredienst	47
1.3.2 De heilige doop	50
1.3.3 Het heilig avondmaal	52
1.3.4 De missionaire, diaconale en pastorale arbeid	54
1.3.5 De geestelijke vorming	57
1.3.6 Het opzicht	61
1.3.7 De financiën	63
1.3.8 Bezwaren en geschillen	65
1.3.9 De opleiding van de predikanten	65
1.3.10 Oecumenisch perspectief	67
1.4 De orde van de kerk	69
2 Structuur en begripsomschrijvingen	72
2.1 De kerkorde	72
2.2 De structuur	73
2.3 De gemeente	73
2.4 De classis	74
2.5 De kerk	75
2.6 Zelfstandige onderdelen en stichtingen	75
2.7 Verklarende woordenlijst	76

3 Het belijden	81
3.1 Het belijden van de kerk	81
3.2 Het belijden van de gemeente	81
3.3 Notitie ‘Verbonden met het gereformeerd belijden’	82
3.4 Het gesprek met Israël	84
3.5 Het spreken van de kerk	85
3.6 Uitdrukking van het belijden	86
3.7 Gravamen	87
4 De gemeente	90
4.1 De leden van de gemeente	90
4.1.1 Gastleden	91
4.1.2 Verbonden met de gemeente	92
4.1.3 Verhuizing	93
4.1.4 Overschrijving	95
4.2 De registers	96
4.3 Vormen van gemeente-zijn	98
4.3.1 Samenwerking en federatie	98
4.3.2 Vorming van een protestantse gemeente	100
4.3.3 Vorming van een nieuwe gemeente	103
4.3.4 Gemeente en wijkgemeente van bijzondere aard	103
4.3.5 Samenvoeging en combinatie	104
4.3.6 Gemeente met wijkgemeenten	106
4.3.7 Streekgemeente	108
4.3.8 Buitengewone gemeente	109
4.3.9 Gemeente in bijzondere omstandigheden	110
4.3.10 Missionaire gemeente	111
4.4 Vermogensrechtelijke aspecten van gemeentevorming	112
4.5 Kerkelijke indeling	113
4.6 Samenhang kerk en gemeenten	114
5 Het ambt	117
5.1 Algemeen	117
5.1.1 De verkiezingsregeling	117
5.1.2 Vijf fasen	119
5.2 Verkiezing predikanten	119
5.2.1 Voorbereiding en kandidaatstelling	119
5.2.2 Verkiezing, goedkeuring, bezwaren	123
5.2.3 Het beroep	125
5.2.4 Aanvaardingen en bevestiging	126
5.3 Verkiezing ouderlingen en diakenen	128
5.3.1 Voorbereiding	128

5.3.2 Verkiezing	129
5.3.3 Roeping en aanvaarding; bezwaren	133
5.3.4 Bevestiging en verbintenis	134
5.3.5 Ambtstermijn	134
5.3.6 Veel gestelde vragen over verkiezingen	135
5.4 Het dienstwerk	140
5.4.1 De predikanten	142
5.4.2 De ouderlingen	142
5.4.3 De diakenen	143
5.5 Kerkelijk werkers en overige functies	143
5.5.1 In ambt of bediening	144
5.5.2 Preekconsent	145
5.5.3 Bijzondere omstandigheden	145
5.5.4 De kerkelijk werker met bijzondere opdracht	146
5.5.5 Medewerkers	147
5.6 Predikanten van de kerk	147
5.6.1 Dienstdoende predikanten	149
5.6.2 Predikanten buiten vaste bediening	149
5.6.3 Na het ambt	151
5.7 Predikanten voor gewone werkzaamheden	151
5.7.1 Parttime predikanten	152
5.7.2 Predikanten in tijdelijke dienst	152
5.7.3 Vrijstelling, ontheffing en losmaking	153
5.8 Predikanten in algemene dienst	155
5.9 Predikanten met een bijzondere opdracht	156
5.10 Rechtspositie predikanten	157
5.11 Overige regels	159
5.11.1 Nevenwerkzaamheden	159
5.11.2 Emeritaat	160
5.11.3 Ontheffing op eigen verzoek	161
5.11.4 Terugkeer tot het ambt	162
5.11.5 Losmaking bij ziekte en arbeidsongeschiktheid	162
5.11.6 Bevoegdheden van predikanten buiten vaste bediening	163
5.12 De kerkelijke medewerkers	165
6 De ambtelijke vergaderingen	167
6.1 Algemeen	167
6.1.1 Geheimhouding	167
6.1.2 Ambtelijke vergaderingen	169
6.1.3 Kerkelijk lichaam	171
6.1.4 Besluitvorming	172
6.2 De kerkenraad	175

6.2.1 Arbeidsveld	177
6.2.2 Werkwijze	178
6.2.3 Wijkkerkenraden en algemene kerkenraad	182
6.2.4 De kerkenraad met werkgroepen	184
6.2.5 Gemeenschappelijke regeling	186
6.2.6 Consulent	186
6.2.7 Vrijstelling van werkzaamheden	187
6.2.8 Kerkenraad met gedelegeerden	188
6.3 De classicaal vergadering	189
6.3.1 Samenstelling	189
6.3.2 Arbeidsveld	190
6.3.3 Werkwijze	192
6.3.4 Het breed moderamen	193
6.3.5 Ringverbanden	194
6.3.6 Werkgemeenschappen van predikanten	195
6.3.7 Het classicaal-regionaal overlegorgaan	196
6.3.8 De Réunion Wallonne	197
6.4 De evangelisch-lutherse synode	197
6.5 De generale synode	197
6.5.1 Wijzigingen in de kerkorde	199
6.5.2 De organen van bijstand	201
6.5.3 De dienstenorganisatie	202
6.5.4 De generale colleges	203
7 De eredienst	205
7.1 Algemeen	205
7.2 Diensten met een bijzonder karakter	208
7.3 Het huwelijk	209
7.4 Andere levensverbintenissen	211
7.5 Wie mag voorgaan	212
7.6 Preekconsenten	213
7.7 De kerkmusicus	217
7.8 De koster en het kerkgebouw	218
7.9 Bijbelvertaling, liedboek en dienstboek	218
7.10 Auteursrechten	220
8 Doop en avondmaal	222
8.1 Algemeen	222
8.2 Opwekking en toelating tot de doop	222
8.3 De bediening van de doop	224
8.4 De doopregistratie	226
8.5 Dooperkenning	226

8.6 Nodiging tot, voorbereiding op en toelating tot het avondmaal	228
8.7 De viering van het avondmaal	229
9 De missionaire, diaconale en pastorale arbeid	231
9.1 Algemeen	231
9.2 Samenhang en eigenheid	231
9.3 De missionaire arbeid	232
9.4 De diaconale arbeid	233
9.5 De pastorale arbeid	233
9.6 Samenwerking met andere kerkelijke gemeenschappen	234
9.7 Wederkerigheid	234
10 De geestelijke vorming	236
10.1 Algemeen	236
10.2 Vorming en toerusting	236
10.3 Catechese	237
10.4 De openbare belijdenis van het geloof	237
10.5 Het jeugdwerk	241
11 Visitatie, opzicht en kerkelijke rechtspraak	243
11.1 Het opzicht	244
11.2 Het opzicht over de gemeenten; de visitatie	245
11.2.1 De colleges voor de visitatie	246
11.2.2 Taak en werkwijze van de colleges voor de visitatie	247
11.3 Het opzicht over belijdenis en wandel	250
11.4 Het opzicht over de verkondiging en de catechese alsmede over de opleiding en vorming van predikanten	252
11.5 De kerkelijke rechtspraak: algemeen	255
11.6 Het toepassen van de middelen van kerkelijke tucht	257
11.6.1 De colleges voor het opzicht	257
11.6.2 De procedure	261
11.6.3 Misbruik in pastorale relaties en gezagsrelaties	263
11.6.4 Toetsingskader en de middelen van kerkelijke tucht	264
11.6.5 Beroep	268
11.6.6 Publicatie van de maatregel en begeleiding van de betrokkene	270
11.7 De behandeling van bezwaren en geschillen	270
11.7.1 Algemeen	270
11.7.2 De colleges voor de behandeling van bezwaren en geschillen	271
11.7.3 Bezwaren	273
11.7.4 Geschillen	275

11.7.5 Bevoegdheid	275
11.7.6 Indienen van een bezwaar of geschil	277
11.7.7 De behandeling van een bezwaar of geschil	279
11.7.8 De uitspraak	280
11.7.9 Beroep bij het generale college	281
11.7.10 Bindend karakter kerkelijke rechtspraak	282
11.7.11 Revisie	283
11.8 Ambtsontheffing	284
11.8.1 Het generale college voor de ambtsontheffing	284
11.8.2 De procedure	285
11.8.3 Beroep bij het generale college voor de behandeling van bezwaren en geschillen	287
11.9 Bezwaar en beroep bij beheerszaken	287
11.9.1 Regionale colleges voor de behandeling van beheerszaken	289
11.9.2 De procedure	290
11.9.3 Beroep bij het generale college voor de behandeling van bezwaren en geschillen	291
12 Vermogensrechtelijke aangelegenheden	292
12.1 Terminologie	292
12.1.1 Vermogensrechtelijke aangelegenheden	292
12.1.2 Rechtspersoonlijkheid	292
12.1.3 Zorg, verzorging en vertegenwoordiging	293
12.2 Vermogensrechtelijke aangelegenheden van de gemeente	295
12.2.1 De gemeente als rechtspersoon	295
12.2.2 De diaconie van de gemeente als rechtspersoon	295
12.3 Kerkrentmeesters	296
12.4 Colleges en wijkraden	297
12.5 De zorg van de kerkenraad en de verzorging door colleges	300
12.5.1 Eenheid van beleid en beheer	300
12.5.2 Samenspel bij centrale taken	301
12.5.3 Overige taken van en bepalingen voor beide colleges	304
12.5.4 Kerkrentmeesterlijke taken	306
12.5.5 Diaconale taken	308
12.6 Betrokkenheid van de kerk bij het beheer	310
12.6.1 Gezond financieel beleid	310
12.6.2 Toestemming vooraf	311
12.6.3 Betrokkenheid in bijzondere situaties	312
12.6.4 Beroep op het regionale college	313
12.7 Vermogensrechtelijke aangelegenheden van de classis	313
12.7.1 De classis als rechtspersoon	313

12.7.2 Vergaderkosten en kosten werkgemeenschappen	314
12.7.3 Kosten ringverband	314
12.7.4 Financiële commissie	314
12.7.5 Begroting en jaarrekening	315
12.7.6 Tekeningbevoegdheid	316
12.7.7 Betrokkenheid van de kerk bij het beheer	316
12.7.8 Archief	316
12.8 Vermogensrechtelijke aangelegenheden van de evangelisch-lutherse synode	317
12.8.1 De evangelisch-lutherse synode als rechtspersoon	317
12.8.2 Zorg, verzorging en vertegenwoordiging	317
12.8.3 Kosten van de evangelisch-lutherse synode	317
12.8.4 Financiële commissie	318
12.9 Vermogensrechtelijke aangelegenheden van de kerk	318
12.9.1 Kerk en dienstenorganisatie	318
12.9.2 Bestuur dienstenorganisatie	319
12.9.3 Begroting en jaarrekening	319
12.9.4 Quotum	320
12.9.5 Solidariteitskas	320
12.9.6 Kerk in Actie	321
12.9.7 Centrale kas	321
12.9.8 Kerkelijke instellingen	321
12.10 Het toezien op het beheer	322
12.11 Stichtingen	323
12.12 Aansprakelijkheid van beheerders	325
13 De opleiding en vorming van predikanten	327
13.1 Opzet van dit hoofdstuk	327
13.2 De zorg van de kerk voor de opleiding	327
13.3 Bekwaamheid: de Protestantse Theologische Universiteit	328
13.3.1 De raad van toezicht	329
13.3.2 Het college van bestuur	330
13.3.3 De raad van advies	331
13.3.4 De hoogleraren en docenten	331
13.3.5 Inrichting en werkwijze van de PTHU	332
13.3.6 Het Seminarium van de PTHU	333
13.4 Geschiktheid	334
13.4.1 Het album van de kerk	334
13.4.2 Preekconsent tijdens de opleiding	335
13.5 Andere wegen tot het ambt van predikant	336
13.5.1 Elders begonnen studie	336
13.5.2 Bij een andere kerk toegelaten tot het ambt	337

13.5.3 Singuliere gaven	338
13.6 Roeping – het colloquium	339
13.7 Voortgezette vorming van predikanten	342
13.8 Opleiding en vorming voor de missionaire arbeid	345
14 De kerk in oecumenisch perspectief	346
14.1 Algemeen	346
14.2 Oecumene – algemeen	347
14.2.1 Oecumenische samenwerking	347
14.2.2 Gemeenschap, via nauwere betrekkingen	348
14.2.3 Gemeenschap, via associatie	350
14.2.4 Vereniging	351
14.3 Missionaire en diaconale arbeid van de kerk	351
14.3.1 De missionaire arbeid	352
14.3.2 De diaconale arbeid	353
14.4 De pastorale arbeid	353
15 Lutheranen in de Protestantse Kerk in Nederland	355
15.1 Plaats in de kerk	355
15.2 Evangelisch-lutherse leden van de kerk	356
15.3 Evangelisch-lutherse gemeenten	357
15.4 Evangelisch-lutherse synode	358
15.4.1 Plaats in de kerk	358
15.4.2 Samenstelling en werkwijze	359
15.4.3 Vermogensrechtelijke aangelegenheden van de evangelisch-lutherse synode	360
15.4.4 Lutherse fondsen	360
15.4.5 Deelname aan andere ambtelijke vergaderingen	361
15.5 Aandachtsvelden van de evangelisch-lutherse synode	362
15.5.1 Belijden van de kerk	362
15.5.2 Zorg voor evangelisch-lutherse gemeenschappen	362
15.5.3 Toerusting en opleiding en vorming van predikanten	366
15.5.4 Betrokkenheid bij colleges	366
15.5.5 Contacten	368
Bijlagen	369
Organigrammen:	
1. Samenstelling ambtelijke vergaderingen	370
2. Kerkenraad met colleges en organen van bijstand	371
3. Classicale vergadering en classicaal-regionaal overlegorgaan met organen van bijstand en colleges	372

Inhoud	13
4. Evangelisch-lutherse synode en generale synode met organen van bijstand en colleges	373
Afkortingen:	
5. Lijst van in de kerk gebruikte afkortingen	374
Register van kerkordeartikelen	376
Register van trefwoorden	391
Personalialia	407

Aan Margreet Willemze

Woord vooraf bij de herziene uitgave

De eerste uitgave van deze Toelichting op de kerkorde van de Protestantse Kerk in Nederland verscheen kort voordat in 2004 de vereniging van de Nederlandse Hervormde Kerk, de Gereformeerde Kerken in Nederland en de Evangelisch-Lutherse Kerk in het Koninkrijk der Nederlanden een feit was.

Sindsdien is er veel veranderd. De kerkorde van de Protestantse Kerk heeft zijn intrede gedaan in het leven en werken van de kerk en de gemeenten. In de praktijk van het kerkelijke leven werd ondervonden waar de ruimte en waar de beperkingen zaten. In 2008 is een grootscheeps traject van evaluatie van de kerkorde in gang gezet, dat heeft geresulteerd in het rapport 'De kerkorde bij de tijd' (2009). Daarin waren aanbevelingen opgenomen om de knelpunten in de praktijk aan te pakken en om de regelgeving aan te passen aan de veranderende omstandigheden.

Dat heeft geleid tot een groot aantal wijzigingen in de kerkorde, de ordinanties en overgangsbepalingen die in de jaren 2010 en 2011 aan de klassicale vergaderingen zijn voorgelegd en die uiteindelijk door de generale synode, samen met de bijbehorende generale regelingen, zijn vastgesteld.

Er waren ook andere aanleidingen om wijzigingen in de kerkorde aan te brengen, zoals bijvoorbeeld het oprichten van de Protestantse Theologische Universiteit, de noodzaak om de HBO-theologen (kerkelijk werkers) een duidelijker plaats te geven in het kerkelijk leven, het nieuwe fenomeen van 'gemeentestichting' en de invoering van de permanente educatie voor predikanten en kerkelijk werkers.

Al deze veranderingen zijn verwerkt in deze herziene uitgave van de Toelichting op de kerkorde van de Protestantse Kerk in Nederland. Daarnaast is van de gelegenheid gebruikgemaakt om op vragen die zich in de praktijk blijken voor te doen, een antwoord te geven. Ook zijn de uitspraken van het generale college voor de behandeling van bezwaren en geschillen over de jaren 2004 tot 2012 verwerkt.

Voor de meest recente teksten van de kerkorde en de generale regelingen verwijzen we naar de website van de Protestantse Kerk: www.pkn.nl. Daar zijn ook de uitspraken van het generale college te vinden.

Met uitzondering van hoofdstuk 11 hebben de oorspronkelijke auteurs van de hoofdstukken zelf de herziening van hun bijdragen verzorgd:

Drs. B. Wallet schreef hoofdstuk 1, de theologische verantwoording. De hoofdstukken 2 t/m 6 zijn van de hand van dr. P. van den Heuvel, die ook de eindre-